

РЕГІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

к. геогр. н. Арсененко І.А.,
к. геогр. н. Донченко Л.М.,
к. геогр. н. Донець І.А.,
к. геогр. н. Левада О.М.,
магістр Зав'ялова Т.В.

*Україна, м. Мелітополь, Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Abstract. *Actuality of theme conditioned by the necessity of creation of optimal terms for organization and development of rural green tourism in the regions of Ukraine, that will assist the effective use of tourist potential of country, decline of the excessive loading on the landscapes of traditional tourist region, to satisfaction of local and regional interests, increase of employment of population and functioning of small enterprises of tourist industry in rural locality.*

In research essence and concept of rural green tourism are certain as one of types of tourism and rest in rural locality; international experience of creation of objects of rural green tourism is considered in the countries of the world; modern development of rural green tourism status is analysed in regions to Ukraine (western, central, south, east); it is educed features of categorizing and certification of farmsteads of rural green tourism after the programs «The Ukrainian hospitable farmstead» and «Green farmstead»; problems and prospects of development of rural green tourism are in a country.

Keywords: *tourism, rural green tourism, farmstead of green tourism, peasant economies, rural locality.*

Вступ. У ХХІ ст. туристична індустрія як складова сфери послуг динамічно розвивається, не зважаючи на зміни і виклики, які відбуваються у соціально–економічних і політичних відносинах між країнами і регіонами світу.

В Україні функціонування підприємств туристичної індустрії і сучасний розвиток туризму набувають особливого значення, це вимагає впровадження на державному та регіональному рівні відповідних законів і нових програм їх розвитку. Окрім того, сільський зелений туризм (СЗТ) в Україні визнано одним із перспективних видів відпочинку та одним із пріоритетів Стратегії розвитку сільського господарства на період до 2020 р. Суспільне значення СЗТ як провідного чиннику формування економіки держави зумовлює створення системи заходів і методів управління в туристичній галузі.

Результати досліджень. Дослідженню питань розвитку СЗТ присвячені роботи вітчизняних і зарубіжних фахівців в галузі туризму, географії та економіки.

Биркович В., Скрипник Н. Я. та Сердюк А. М. визначають СЗТ, як форму відпочинку та ознайомлення з природними, історичними та культурними особливостями сільської місцевості [1, 12].

Гловацька В. В. визначає зелений туризм як спільну об'єднуючу підсистему туристичної і сільськогосподарської галузей [2].

Кифяк В., Кравченко Н. розглядають зелений туризм, як переміщення туристів у сільську місцевість для відпочинку [6, 7].

Рутинський М. Й. і Зінько Ю. В. ототожнюють «агротуризм» з поняттям «зелений туризм» [10].

Зарубіжні вчені Лобо Р. та Нилсон П. характеризують СЗТ як відпочинок та участь у діяльності фермерських господарств [17, 18].

У Законі України «Про сільський зелений туризм» дано наступне визначення СЗТ: відпочинковий вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму [4].

Ми у своєму дослідженні під СЗТ розуміємо:

по перше – вид туризму, подорож з метою відвідування туристами сільської місцевості, здійснення відпочинку і оздоровлення в екологічно чистих районах, пізнання історичної, природної та культурної спадщини регіону, участь у господарській діяльності;

по друге – різновид виду господарської діяльності на селі з можливістю використання власного господарства сільських мешканців, наданням туристичних послуг відвідувачам і виробництвом відповідного туристичного продукту (проживання, харчування, організація дозвілля) в садибах [11].

Під туристичним продуктом СЗТ розуміємо – сукупність надання послуг нічліжного, гастрономічного, екскурсійного й відпочинково-розважального обслуговування, які пропонує власник садиби зеленого туризму (агрооселі).

Передумовами розвитку СЗТ є:

- зростаючий рівень урбанізації і потреба населення у зміні умов або способу життя;
- невисока вартість відпочинку в порівнянні з курортами;
- можливість відпочинку на природі, проживання в екологічно чистих районах та харчування екологічно чистими продуктами;
- знайомство з історією, самобутньою культурою, традиціями, звичаями, побутом, народними промислами мешканців сільської місцевості, а також участь у святах і розвагах, сільськогосподарських роботах [11].

Проте регіональні проблеми розвитку СЗТ в Україні розроблені недостатньо та потребують проведення подальших досліджень.

Розвиток СЗТ в Україні забезпечує міцний туристичний потенціал. Узбережжя Азовського та Чорного морів, наявні гірські ландшафти, придніпровські зелені зони складають майже 15% території країни, що використовуються як зони рекреації, туризму та відпочинку. Під охороною держави знаходяться 30 регіональних і національних парків, садиб відомих діячів української культури [13].

Унікальну історико-культурну спадщину мають понад 500 населених пунктів, що сприяє збереженню історії, культури, національних традицій та побуту мешканців, архітектурних та археологічних пам'яток тощо.

В Україні за даними Міністерства аграрної політики та продовольства у сфері СЗТ зайнято понад 3 тис. жителів сільських місцевостей [9].

Закони України «Про туризм» та «Про особисте селянське господарство» надають право власникам сільських садиб надавати послуги у сфері СЗТ [3, 5].

У 1996 р. в Україні було створено громадську неприбуткову організацію – «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні». Основна мета діяльності – популяризація відпочинку в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури та самозайнятості населення, збереження культурної спадщини та довкілля. На основі міждержавних стандартів на туристсько-екскурсійне обслуговування, стандартів країн-членів Європейської федерації сільського та фермерського туризму EUROGITES та закону України "Про туризм" даною організацією у 2008 р. було затверджено Програму добровільної категоризації у сфері СЗТ «Українська гостинна садиба» [13].

В Україні для розвитку СЗТ визначено п'ять регіонів (без урахування території Автономної Республіки Крим):

- Західний регіон (Волинська, Закарпатська, Івано–Франківська, Львівська, Рівненська та Чернівецька області) – посідає перше місце за популярністю та наданням послуг, в межах якого функціонують 1077 сільських господарств;
- Центральний регіон (Київська, Житомирська, Кропивницька, Полтавська, Січеславська, Сумська, Черкаська та Чернігівська області) – другий за розвитком СЗТ, діють 273 садиби;
- Поділля (Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області) – послуги на відпочинок у сільських садибах пропонують 130 господарств;
- Південний регіон (Запорізька, Миколаївська, Одеська та Херсонська області) – розташовано 80 садиб СЗТ;
- Східний регіон (Донецька, Луганська і Харківська області) – сконцентровано 30 садиб СЗТ [13].

Якщо ж оцінювати кількість туристів, які скористалися послугами СЗТ в розрізі регіонів України, то беззаперечним лідером залишається Івано–Франківська область.

За даними «Співки сприяння розвитку сільського зеленого туризму», в Україні категоризацію пройшли 142 садиби, із них 117 отримали сертифікати: третього (найвищого) – 19 садиб, другого – 23 садиби, першого – 19 садиб, базового (найнижчого) рівня – 56 садиб [13].

Для екологічного маркування садиб СЗТ запроваджено програму «Зелена садиба», яка побудована за принципами зменшення шкідливого впливу агротуристичного бізнесу на довкілля, економії ресурсів, підтримки та збереження народних традицій і ремесел, місцевої економіки, розвитку екологічно сприятливих видів туризму та відпочинку у сільській місцевості. На сьогодні процедуру сертифікації за даною програмою пройшли 35 садиб з 7 регіонів України, з них знак «Зелена садиба» третього (найвищого) рівня не отримала жодна садиба, другого (вищого середнього) рівня отримали 3 садиби, першого (найнижчого) рівня отримали 24 садиби [13, 14].

Висновки. Незважаючи на поширення СЗТ на ринку праці, його розвиток в регіонах України гальмується низкою причин. Виникла проблема розуміння можливостей механізму при яких функціонують ринкові моделі, що призводять до інноваційного підходу щодо реформування фінансово–кредитної системи, системи управління та господарського механізму в країні. У сферу послуг регіонів впроваджується досягнення високо розвинутих країн світу (Великобританії, Німеччини, США, Франції, Японії та ін.), що спонукає вивчати та використовувати досвід цих країн на практиці.

В регіонах України сьогодні для розвитку СЗТ найбільшими перешкодами вважаються: транспортна доступність (віддаленість місць відпочинку, недостатня туристична облаштованість сільських місцевостей).

Зусиллями місцевих й регіональних органів влади, територіальних громад необхідно:

- оновлення комунікаційної інфраструктури; здійснення використання приватних автомобілів для відвідувачів з метою подолання складнощів регіонів відвідування, які знаходяться на значній відстані від початкових пунктів подорожі;
- стимулювання розвитку туристичних форм малого підприємництва, зокрема в сільській місцевості буде сприяти розбудові нічліжної бази й наблизить стандарти сільської гостинності до загальноприйнятих міжнародних стандартів готельного сервісу.

Розбудова економічної системи має спиратися на інтереси широкого кола різних верств населення, на його творчий та інтелектуальний потенціал, на винахідливість і підприємливість. Неузгодженість податків і відсутність простого механізму їх сплати мають значний негативний вплив на розвиток малих підприємств СЗТ в регіонах [8, 15, 16].

Враховуючи той факт, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства чітко простежується тенденція переходу до соціально–орієнтованої ринкової економіки, можна

стверджувати, що значущість розвитку в економіці регіонів (країни в цілому) СЗТ, який сприяє вирішенню багатьох соціально-економічних завдань, є дуже великою.

Таким чином, для розвитку СЗТ в Україні необхідно запровадити ефективне регулювання як на регіональному, так і на державному рівні, заохочення селян до заняття даним видом діяльності; стимулювати власників садіб до реєстрації та легалізації своєї діяльності, розвитку туристичної інфраструктури в сільській місцевості тощо. Лише тоді даний вид туризму зможе набутися популярності та виконуватиме усі покладені на нього функції у регіонах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С.138-143.
2. Гловацька, В. В. Розвиток підприємництва в системі становлення сільського (зеленого) туризму: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук за спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В. В. Гловацька. – Житомир, 2008. – 20 с.
3. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про туризм». // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 13, ст. 180.
4. Закон України “Про сільський зелений туризм”/
http://derazhniarda.gov.ua/docum/2012/zakon_ukrajini_pro_silskij_turizum.pdf
5. Закон України “Про особисте сільське господарство” № 3108-IV від 17.11.2005 та зміни від 25.12.2008 № 799-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tourlib.net/zakon/pro_selgosp.htm
6. Кифяк, В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книга ЧЧІ. 2003. – 300 с.
7. Кравченко, Н. Роль сільського туризму в розвитку регіонів Полісся / Н. Кравченко. – Ніжин, 2007. – 250 с.
8. Марушевський Г., Хікман Д. «Зелений» бізнес для малих і середніх підприємств. Посібник. Федерація канадських муніципалітетів / Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2017. – 52 с.
9. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/uk/news>
10. Рутинський М. І. Сільський зелений туризм: [навч. посіб.] / М. І. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К.: Знання, 2007. – 271 с.
11. Сажнева Н. М. Рекреаційна географія та туризм (словник-довідник сучасних термінологічних понять) : навч. посіб. / Н. М. Сажнева, І. А. Арсененко. – Мелітополь : „Люкс”, 2007. – 254 с.
12. Скрипник Н. Я. Рекреаційна географія / Н. Я. Скрипник, А. М. Сердюк. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.
13. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua>
14. Українська гостинна садиба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.csi.org.ua/regrozv/national-experience/20-rokiv-ukrayinskomu-silskomu-zelenomu-turizmu>
15. Фарйон О. О. Зелений туризм и налоговая политика в Украине / О. О. Фарйон // Управління розвитком [Збірник наукових праць Харківського національного економічного університету]. – 2013. – № 6 (146). – С. 78-81

16. Фарйон О. О. Функціонування сільського зеленого туризму в Україні в умовах ринкової економіки / О. О. Фарйон // Інноваційна економіка: всеукраїнський фаховий науково-виробничий журнал / [за ред. А. М. Стельмашук]. – м. Тернопіль: Тернопільська державна с/г дослідна станція ІКСГП НААН, 2013. – № 8(46). – С. 183-185.
17. Lobo, R. Helpful agricultural Tourism (Agri-tourism) Definitions. – 2001. № 5. – P. 25 – 26.
18. Nilsson. P. Staying on farms; an ideological background. Annals of Tourism Research. – 2002. № 29. P. 7-24.